

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО**

ПРОГРАМА ЗА РЕФОРМИРАНО ГИМНАЗИСКО ОБРАЗОВАНИЕ

НАСТАВНА ПРОГРАМА ПО

СОЦИОЛОГИЈА

ЗА II ГОДИНА

(ЗАДОЛЖИТЕЛЕН ПРЕДМЕТ)

Скопје, 2002 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: *Социологија*

1.2. Вид на средно образование: *гимназиско образование*

1.3. Диференцијација на наставниот предмет: *општообразовен*

1.4. Година на изучување на наставниот предмет: *втора година*

1.5. Број на часови на наставниот предмет:

- *Број на часови неделно: 2 часа*
- *Број на часови годишно: 72 часа*

1.6. Статус на наставниот предмет: *задолжителен наставен предмет*

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

2.1. ОПШТИ ЦЕЛИ

Програмата треба да им помогне на учениците да можат:

- да го продолжат школувањето на високото образование;
- научно да ги објаснуваат појавите од непосредната општествена заедница и општеството во целост;
- да ги идентификуваат и објаснуваат причините и последиците од промените во општеството;
- со самодоверба и критичко расудување да ги бранат своите ставови;
- да ги развиваат чувствата на толеранција, мирољубиво сожителство и почитување на сите граѓани без оглед на верските, националните и социјалните разлики;
- да ги опишат, објаснат и почитуваат културните и цивилизациските вредности на Р. Македонија.

2.2. ПОСЕБНИ ЦЕЛИ

По реализацијата на наставната програма учениците ќе можат:

- да го објаснат предметот на социологијата, современите ориентации и методите што се применуваат во социолошките истражувања;
- да ја дефинираат културата и да го објаснат нејзиното значење за човекот и општеството;
- да ја објаснат социјализацијата и нејзината условеност од општествената средина;

- да ја објаснат општествената интеракција и нејзното влијание на одржувањето и менувањето на општествениот поредок;
- да ги разликуваат вредностите, нормите и санкциите и да го објаснуваат нивното значење во функционирањето на општествената заедница;
- да ги опишат видовите на колективно однесување;
- да ги објаснат неопходноста на општествената организација, да идентификуваат примери за нив и да го опишат функционирањето на формалната организација;
- да ги објаснат функцијата и значењето на општествените институции: семејство, религија, држава, економија, образование;
- да ја опишат демографската структура на Република Македонија, урбаниот живот и неговата општествена организација;
- да ги опишат системите на општествената стратификација и да ги идентификуваат нејзините фактори во современото општество;
- да ги објаснат промените во општествената структура и општествената моќ кои резултираат од технолошкиот развој;
- да ги објаснат причините за разликите меѓу богатите и сиромашните земји;
- да ја опишат улогата на Обединетите нации и другите интернационални организации во поврзувањето на светот;
- да ја објаснат улогата на масмедииите во глобализацијата на светот.

2.3. ПРИДОНЕС ЗА ЛИЧЕН РАЗВОЈ

Социолошките познавања, како и интерактивните методи кои се применуваат при реализацијата на наставните содржини придонесуваат кај учениковата личност да се развиваат:

- когнитивните способности: идентификување, опишување, објаснување, анализирање;
- толеранцијата кон различни културни вредности, религии и обичаи;
- соработнички способности и прилагодливост.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешна реализација на програмата потребни се општи познавања за културно-историскиот, општествено-економскиот и политичкиот живот во непосредната заедница и општо во светот.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

4.1. Структурирање на содржините за учење

Тематски целини и наставни содржини	Број на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу тематските цели и меѓу наставните предмети
<p>1. Што е социологија</p> <p>1.1. Предмет на социологијата</p> <p>1.2. Основачи на социологијата</p> <p>1.3. Современи ориентации во социологијата</p> <p>1.4. Методи на социологијата</p>	<p>5</p>	<p>Ученикот:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ја објасни суштината на предметот социологија; - да ги разликува општествените појави што ги проучува социологијата; - да го разграничи нивото на општост на социологијата од она на другите општествени науки; - да ги именува основачите на социологијата и да го опише нивниот придонес; - да ги идентификува и објасни современите ориентации во социологијата; - да го опише моделот, постапките на научно истражување, како и методите и техниките на социолошките истражувања. 	<ul style="list-style-type: none"> - Посочува конкретни примери со кои се претставува науката за општеството и се разговара за нужноста од нејзиното постоење; - наведува примери од филозофијата, социологијата и историјата; - да изработи проектна скица за мало истражување и инструменти за собирање на податоци. 	<p>Предмет: филозофија историја</p>

<p>2. Култура</p> <p>2.1. Определба на културата</p> <p>2.2. Човековата природа и културата</p> <p>2.3. Културата како механизам на приспособување</p> <p>2.4. Симболичка заснованост на културата (јазикот)</p> <p>2.5. Културни сличности и културни разлики</p>	<p>8</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја дефинира културата; - да прави разграничување меѓу човековата биолошка природа и културата; - да наведе примери за различните културни модели за обезбедување на опстанокот; - да ја објасни разликата помеѓу знак и симбол; да ја објасни разликата меѓу јазикот како систем на симболи и знаците со кои се служат животните; - да ги наброи елементите што им се заеднички на сите култури, како и елементите што се карактеристика на посебните култури; 	<ul style="list-style-type: none"> - Со техниката бура на идеи се идентификуваат и забележуваат асоцијации во врска со поимот култура; - доколку има технички можности на учениците им се презентираат инсерти од филмови во кои доаѓаат до израз културните карактеристики на одделни народи. (Пр.: "Боговиџе ѝагааѝ на ѝеме"); - да се организира дебата во врска со културните карактеристики и различните услови во кои човекот дејствува и создава. Посебно се нагласуваат различните начини на приспособување на човекот во дадени општества; 	<p>Тематски целини: Општествена контрола; Социјализација.</p> <p>Предмет: биологија, македонски јазик</p>
--	----------	---	---	---

<p>2.6. Културен идентитет и етноцентризам</p> <p>2.7. Културен релативизам</p> <p>2.8. Супкултура и контракултура</p>		<ul style="list-style-type: none"> - да ги опише особините коишто единката ја прават припадник на одредена култура; - да наведе примери на воздигнување на својата култура и омаловажување на она што е различно кај другите култури; - да изгради позитивен став кон културниот релативизам; - да наброи и направи анализа на примери на супкултури и контракултури во непосредната средина и пошироко - во книжевноста и филмот. 	<ul style="list-style-type: none"> - со техниката Венов дијаграм се идентификуваат културните сличности меѓу различни етнички групи кои живеат во Р. Македонија. Учениците наведуваат примери од секојдневниот живот за етноцентризам во сопственото општество. 	
<p>3. Социјализација</p> <p>3.1. Определба на социјализацијата</p> <p>3.2. Човековото однесување е општествено однесување</p> <p>3.3. Развој на личноста</p>	<p>6</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја дефинира социјализацијата; - да наведе примери во кои се воочува дека човечката природа е производ на општествената средина; - да ги опише фазите во развојот на личноста; 	<ul style="list-style-type: none"> - Се чита и коментира соодветно избран текст; - со примена на инструментот ЗСУ -табела се утврдува што знаат учениците за оваа тематска целина; 	<p>Наставен предмет: психологија, биологија.</p> <p>Тематски целина: Култура</p>

<p>3.4. Агенси на социјализацијата (семејство, група на врсници, училиште, мас-медиуми)</p> <p>3.5. Животен циклус (детство, адолесцентност, младост, зрелост, старост)</p> <p>3.6. Социјализација и индивидуална слобода (конформизам и неконформизам)</p>		<ul style="list-style-type: none"> - да ги наброи агенсите на социјализацијата и да ја објасни нивната улога; - да ги опише карактеристиките на секој чекор од животниот циклус; - да гради ставови кон правилата на животот и да го оцени конформистичкото и неконформистичкото однесување. 	<ul style="list-style-type: none"> - се организира дебата во врска со конформизам и неконформизам, иницирана со претходно зададен цитат. Пример: "Човекој е истио шио и друѓише, њоинаков од друѓише, но истиовремено и шиолку многу различен како никој друѓ" (Клакхан). - со работа во групи учениците дискутираат и го објаснуваат влијанието на одделни фактори (примарни, секундарни) врз социјализацијата на поединецот. 	
<p>4. Општествена интеракција</p> <p>4.1. Процес на општествена интеракција, видови на општествена интеракција (размена, кооперација, натпревар, конфликт)</p>	<p>4</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги опише: актерот, акцијата, интеракцијата и односот меѓу нив; - да даде примери за различни видови на општествена интеракција и да ја објасни нивната значајност за одржувањето и менувањето на општествениот поредок; 	<ul style="list-style-type: none"> - Со работа во групи учениците наведуваат што е можно повеќе примери од секојдневниот живот за размена, кооперација, натпревар и конфликт; 	<p>Тематски целини: Култура Социјализација Колективно однесување</p> <p>Предмет: психологија</p>

<p>4.2. Општествени улоги (извршување на општествени улоги, стекнување на општествени улоги, улогите и личноста, општествена улога и општествена положба)</p>		<ul style="list-style-type: none"> - да ја дефинира општествената улога; - да идентификува очекувања од улогите (нормативни, ситуациски, лични); - да опише како се стекнуваат општествените улоги и да ги наброи улогите на просечниот човек во современото општество; - да наведе примери за конфликт и совпаѓање на улогите; - да даде примери за заемната зависност меѓу општествените улоги и општествената положба. 	<ul style="list-style-type: none"> - се читаат есеите што ги напишале учениците (како домашна работа) во врска со сопствените улоги во општеството; - се поттикнува дискусија во врска со критериумите за добивање на улогите. 	
<p>5. Конформизам и општествена девијација</p> <p>5.1. Вредности, норми и санкции</p> <p>5.2. Определба на конформизмот и на општествената девијација</p>	<p>5</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги разликува вредностите, нормите и санкциите; - да го објасни значењето на вредностите, нормите и санкциите за функционирањето на општествената заедница; - да ги дефинира конформизмот и општествената девијација; 	<ul style="list-style-type: none"> - Со социодрама актерите манифестираат однесување на одредени улоги, симулираат прекршување на улогите и санкционирање; - од слики и текстови исечени од списанија се прави пано, на кое се класифицираат разни девијантни појави; 	<p>Тематски целини: Семејство Општествена контрола Култура</p> <p>Предмети: историја, психологија.</p>

<p>5.3. Криминал (родот и криминалот; криминалот на адолесцентите; криминалот на државата; организиран криминал)</p> <p>5.4. Општествена девијација и општествен поредок</p>		<ul style="list-style-type: none"> - да ги објасни причините за појавата на криминалот и влијанието на родот, возраста, монополот на моќ и општествената положба за неговиот карактер и димензии; - да го анализира влијанието на девијацијата врз промената на општествениот поредок. 	<ul style="list-style-type: none"> - учениците дискутираат за девијантни појави, даваат предлози за нивно превенирање и сузбивање и посочуваат компетентни институции кои се занимаваат со оваа проблематика; - за домашна работа се даваат наслови со соодветна тематика за кои учениците ќе пишуваат есеи. 	
<p>6. Општествена организација</p> <p>6.1. Определба на општествена организација (моќ, видови на општествена организација: група, заедница, формална организација, институција)</p> <p>6.2. Општествени групи</p>	<p>5</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да објасни зошто општествената организација е неопходна; - да ги идентификува видовите на општествени организации и да даде примери за секоја од нив; - да ја дефинира општествената група; - да ги објасни критериумите според кои се класифицираат општествените групи; - да наведе примери за примарни и секундарни групи; 	<ul style="list-style-type: none"> - Со техниката бура на идеи и клучен термин ојшћесћвена група да се дојде до дефинирање на општествената организација; - со техниката инсерт (на одбран и поделен текст) да се обработи содржината; - се читаат примери за повеќе општествени групи и се класифицираат според карактеристиките што ги содржат; 	

<p>6.3. Формална организација</p>		<ul style="list-style-type: none"> - да ја дефинира формалната организација; - да го опише функционирањето на формалната организација; - да наведе примери за формални и неформални организации. 	<ul style="list-style-type: none"> - се наведуваат примери за бирографија во секојдневниот живот и се објаснуваат начините како таа функционира; - со грозд техниката и клучен термин бирографија се проверува стекнатото знаење. 	
<p>7. Општествени институции</p> <p>7.1. Семејство (роднинство, брак и семејство; функции на семејството; авторитетот во семејството; семејството во современоста)</p>	<p>14</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја дефинира општествената институција; - да објасни зошто семејството се дефинира како: <i>ојшћесћивена заедница, йримарна ојшћесћивена група, основна ојшћесћивена инсћћћуција;</i> - да ја опише заемната поврзаност меѓу роднинството, бракот и семејството; - да ги наброи и објасни функциите на семејството; - да наведе примери за матријархално, патријархално и егалитарно семејство; - да наведе примери за алтернативи на бракот и нуклеусното семејство. 	<ul style="list-style-type: none"> - Техника петторед со клучен термин семејство; - техника анализа на текст (текст метод) учениците анализираат текст во кој се дадени улогите и функцијата на членовите од семејството и според нив одредуваат за каков тип на семејство станува збор; - со техниката каменот што зборува учениците го опишуваат сопственото семејство; - социодрама за проблемска ситуација се симулира ист проблем во патријархално и современо семејство и во зависност од начините 	

<p>7.2. Религија (определба на религијата; функции на религијата; видови на религии; типови на религиска организација; религиските движења денес)</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Да ја дефинира религијата; - да ги објасни индивидуалните и општествените функции на религијата; - да ги наброи големите светски религии и да го идентификува заедничкото во нив; - да ја објасни разликата меѓу црква и секта; - да наведе примери за современи религиски движења; 	<p>како се разрешува проблемот се препознаваат носителите на функциите и авторитетите во соодветен тип семејство.</p> <ul style="list-style-type: none"> - религијата може да се оопределува со техниката призма каде клучен термин е религија; - се симулираат однесувањата на верници и атеисти; - на Т-табела учениците запишуваат што е позитивно, а што негативно кај религиите и со што се дефинираат функциите на религијата; - се опишува или симулира некој религиски ритуал. 	
--	--	---	--	--

<p>7.3. Политика, влада и држава (карактер на државата: политички апарат, територија, право и употреба на сила; модерната држава и граѓанските права; политички партии; демократија; партиски системи)</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Да ги објасни карактеристиките на државата; - да ја дефинира модерната држава; - да ја објасни улогата на политичките партии во демократското општество; - да го опише системот на гласање во Република Македонија; - да ги наброи видовите на демократија. 	<ul style="list-style-type: none"> - со техниката бура на идеи се идентификуваат надлежностите и функциите на државата, а за обработка на содржината може да се употреби техниката слагалка; - во паралелката се симулираат избори во кои кандидатите ги претставуваат своите програми, податоците се обработуваат, графички се прикажуваат и се коментираат. 	
<p>7.4. Економија (поделба на трудот; раст на специјализацијата; примарен, секундарен и терцијален сектор; автоматизација; синдикат и индустриски конфликт; невработеност; жената и работата)</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Да го објасни значењето на поделбата на трудот; - да ја објасни заемната обусловеност меѓу општествените потреби и растот на специјализацијата; - да ги опише трите видови на сектори; - да ги идентификува и објасни ефектите од автоматизацијата; - да ги наведе причините за индустрискиот конфликт и синдикалното движење; - да ги објасни причините и последиците од невработеноста; - да ја објасни поставеноста на жената во економскиот систем. 	<ul style="list-style-type: none"> - Се изработува пано на кое се прикажуваат различни занимања (некогаш и сега) и се дискутира за поделбата на трудот и начинот на кој се остварува производството; - со грозд техниката и клучен термин труд се повторува за трудот; - се анализираат статистички прегледи во врска со невработеноста во Македонија; - се организира дебата за учеството на жената во одделни сфери на општествениот живот. 	

<p>7.5. Образование (образованието и општеството, образованието и животните шанси; современи образовни системи)</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Да ја објасни меѓузависноста на образованието и општествениот развој; - да наведе примери за влијанието на образованието врз општествената положба на индивидуата; - да го опише образовниот систем во Република Македонија. 	<ul style="list-style-type: none"> - Се наведуваат теми во врска со образованието (пример: учам-значи постојам) за кои учениците пишуваат есеи. 	
<p>8. Население и екологија</p> <p>8.1. Демографска структура</p> <p>8.2. Екологија</p>	<p>4</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да го опише растот на населението во светот; - да ги наведе критериумите на демографската структура; - да ја опише демографската структура на Република Македонија; - да ја објасни заемната условеност меѓу населението, организацијата, средината и технологијата; - да објасни што е социјална екологија; 	<ul style="list-style-type: none"> - Се анализираат и коментираат статистички прегледи за населението според различни критериуми (возраст, пол, занимање, национална припадности др.); - со техниката бура на идеи се доаѓа до дефинирање на поимот екологија; - се анализираат текстови во врска со одредени еколошки катастрофи (пр: <i>Ајџомска хаварија</i> во <i>Чернобил</i>, намалување на озонската обвивка над северната хемисфера и сл.); 	<p>Наставни теми-Колективно однесување Култура</p> <p>Предмет-биологија и демографија (географија)</p>

<p>8.3. Урбаниот живот и општествената организација</p>		<ul style="list-style-type: none"> - да ја дефинира урбанизацијата; - да го опише урбаниот живот и да ја објасни неговата општествена организација. 	<ul style="list-style-type: none"> - се дискутира за меѓузависноста на природата и човекот; - се дебатира на тема за загадување на животната средина, како на пример: <i>"Дали треба да се заштити населението од илустрацијата во Велес да се заштити населението од илустрацијата?"</i>; - со инструментот Т-табела, учениците ги забележуваат ставовите "за" и "против"; - може да се организира еколошка акција во училиштето или пошироко. 	
<p>9. Колективно однесување и општествени движења</p> <p>9.1. Природата на колективното однесување</p>	<p>3</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да го дефинира колективното однесување; 	<ul style="list-style-type: none"> - Со инструментот Т-табела се издвојуваат примери за толпа, односно јавност; 	<p>Наставна тема- Општествени институции Предмет- психологија</p>

<p>9.2. Толпа и јавност</p> <p>9.3. Општествени движења</p>		<ul style="list-style-type: none"> - да ги разликува толпата и јавноста; - да го објасни настанувањето на општествените движења; - да даде примери на општествени движења. 	<ul style="list-style-type: none"> - со насочен разговор се идентификуваат примери за општествени движења денес. На општественото движење, пример за "Движење за здрава храна", се анализираат и дискутираат елементите што го определуваат општественото движење; - со работа во групи учениците наведуваат примери за невладина институција и ги објаснуваат механизмите на нејзиното функционирање и постоење. 	
<p>10. Општествена диференцијација и стратификација</p>	<p>8</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја дефинира општествената стратификација; 	<ul style="list-style-type: none"> - Се демонстрира илустрација на која е претставено општественото раслојување. Истото се коментира при што се наведуваат примери за тоа колку моќта и материјалното богатство влијаат на раслојувањето во општеството; 	<p>Наставни теми-Општествени групи, Население и Екологија.</p> <p>Предмет-историја</p>

<p>10.1. Определба на општествената стратификација (видови на стратификациски системи, стратификација на современите општества, општествена мобилност)</p>		<ul style="list-style-type: none"> - да ги опише системите на општествената стратификација; - да направи споредба меѓу општествената стратификација во минатото и денес; - да ги идентификува факторите на општествената стратификација во современото општество; - да ја дефинира општествената мобилност и да ги опише видовите на општествена мобилност; - да направи анализа на општествената стратификација и општествената мобилност во непосредната општествена средина; 	<ul style="list-style-type: none"> - се прави рангирање на општествените слоеви во сопственото општество и за нив се дискутира; - се организира работилница: групи на ученици треба да опишуваат луѓе во конкретни организации или институции (војска, училиште, големо акционерско друштво) во непосредната средина, соседство и тоа од различна слоева припадност. Се прави категоризирање на слоеви од најнизок до највисок при што се определуваат критериумите според кои едни се горе, на средина или најдолу; 	
---	--	--	---	--

<p>10.2. Етнички групи (определба на етничките групи; етнички антагонизам, предрасуди и дискриминација; етнички идентитет; односите во мултиетничко општество)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - да ја дефинира етничката група; - да ги објасни причините што доведуваат до етничка диференцијација и стратификација; - да наведе примери за етнички антагонизам, предрасуди и дискриминација; - да ги идентификува белезите на етничкиот идентитет; - да ги опише односите во мултиетничко општество и да изгради сопствен став за меѓуетничките односи; 	<ul style="list-style-type: none"> - со ЗСУ-табела и соодветно избран текст за етнички групи се утврдува што учениците знаат и што не знаат за етничките групи; - се изработува анкета (истражување на часот) во врска со предрасудите што постојат кон одредени етнички групи кои живеат во Македонија. 	
<p>10.3. Диференцијација по возраст и род (критериуми за класификација по возраст и род; возрасна и родова самосвест; последици од диференцијацијата по возраст и род)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - да ги наведе и опише критериумите за класификација по возраст и род; - да ја објасни возрасната и родовата самосвест; - да ги идентификува последиците од диференцијацијата по возраст и род; - да изгради сопствен став во однос на родовата диференцијација. 	<ul style="list-style-type: none"> - со Венов дијаграм се идентификуваат заедничките човекови особини (женски, машки и заеднички); - се организира дебата за родовата диференцијација. 	

<p>11. Општествена промена</p> <p>11.1. Општествената промена од историска перспектива</p> <p>11.2. Технолошка револуција (технологијата и промените во општествената структура и политичката моќ)</p>	<p>3</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги дефинира општествената еволуција и општествената револуција. - Да ги опише традиционалното и модерното општество; - да објасни какви промени во општествената структура и општествената моќ предизвикува технолошкиот развој. 	<ul style="list-style-type: none"> - Анализа на соодветно одбран текст во врска со општествените промени; - техника коцка со клучен термин "<i>комјутер</i>"; - се води дискусија во врска со новините во компјутерската индустрија и придобивките од електронската комуникација и информатичката технологија. - Се презентира компаративна шема (преиндустриско, индустриско и послеиндустриско општество) и истата се коментира; - се развива дебата во врска со различните начини на производство на храна, како и за сиромаштијата и гладот во светот. 	<p>Наставна тема: Глобализација на општествениот живот, Општествени институции</p> <p>Предмет: историја информатика</p>
---	----------	---	---	---

<p>12. Глобализација на општествениот живот</p> <p>12.1. Формирање на нациите, колонијализмот и разликите меѓу богатите и сиромашните земји</p> <p>12.2. Производството на храна и гладот во светот</p> <p>12.3. Производството на храна и екологијата</p> <p>12.4. Корпорациите, транснационалните корпорации и нивната моќ</p> <p>12.5. Интернационална економска интеграција</p> <p>12.6. ОН и други интернационални организации</p> <p>12.7. Заканите на глобалната средина</p> <p>12.8. Глобализација на медиите</p>	<p>7</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги опише настанокот на првите нации и нивната колонијална политика; - да ги објасни причините за разликите меѓу богатите и сиромашните земји; - да ги опише последиците од индустрискиот развој по животната средина; - да ја објасни улогата на транснационалните корпорации во одржувањето на разликите меѓу богатите и сиромашните земји; - да ги опише улогата на ОН и другите интернационални организации во поврзувањето на светот; - да ја опише улогата на мас-медиумите во глобализацијата на светот. 	<ul style="list-style-type: none"> - Со техниките инсерт или слагалка се обработува наставната содржина; - се дискутира за перспективите на македонското општество во состав на новиот европски и светски општествен систем; - се составува Т-листа за придобивките и негативните страни од евентуално новата ситуација на Република Македонија и ги бранат своите ставови со аргументи. 	<p>Наставна тема - Општествени институции Општествени промени</p> <p>Предмет - историја</p>
--	----------	--	---	---

4.2. Наставни методи и активности за учење

За реализација на целите на Наставната програма (стекнување на знаења за одредени социолошки теми, развивање на интелектуалните, интерактивните и индивидуалните способности, градење и бранење на сопствени ставови) задолжителна е употреба на современи интерактивни форми и методи (техники на учење и активности). Ваквите техники на учење овозможуваат стекнатите знаења умешно да се применуваат при идентификувањето, опишувањето и објаснувањето на појавите од секојдневниот општествен живот и конкретни општествени ситуации. Интерактивните техники на учење придонесуваат за развивање на критичкото мислење, донесувањето одлуки и соработничките односи.

Од интерактивните техники на учење ќе се употребуваат: **социодрами, сценизации, дискусии и дебати, бура на идеи, анализа на текст и документи, анализа на случај, коцка, слагалка, петоред, грозд, призма, инсерт, ЗСУ-табела, каменот што зборува, венев дијаграм, Т-листа**, но и традиционалните дидактички методи како: *предавања, насочен разговор, учење наизуст*.

4.2.1. Активности на наставникот

Употребата на интерактивните техники на учење од наставникот бара да престане да биде информатор и испрашувач, а да биде организатор, координатор, инструктор, водач за размена на искуства и мислења.

Исто така, во рамките на можностите наставникот треба да ги индивидуализира задачите што им ги задава на учениците прилагодувајќи ги кон нивните интереси, интелектуални можности и очекувањата од нив.

Тој, исто така, треба да ги мотивира и охрабрува учениците што повеќе да прашуваат и слободно да го искажуваат своето мислење.

4.2.2. Активности на ученикот

Активностите на ученикот ќе произлезат од техниките на учење (форми и методи на работа) што ќе ги примени наставникот при обработката на наставните содржини. Учениците ќе прават анализи на разни текстови и табели, ќе водат дебати и дискусии, ќе спроведуваат лични истражувања, ќе изработуваат портфолија, паноа, ќе пишуваат есеи и др. Работата на учениците може да биде индивидуална, во парови, во групи (со најмногу 5 члена) и фронтална.

Активностите што треба да се реализираат со учениците имаат за цел да го стават ученикот во позиција на активен субјект во наставата што подразбира не само самоучење, туку и самооценување.

4.3. Организација и реализација на наставата

Наставата по наставниот предмет социологија спаѓа во делот општообразовната настава и ќе се реализира на наставни часови во училиште според однапред изготвен неделен распоред на часови и со изработување на индивидуални домашни задачи за одредени теми. Наставникот треба да подготви годишен план, тематско планирање, како и дневна подготовка.

4.4. Наставни средства и помагала

Во наставата по социологија потребни и неопходни се следните средства и помагала: графоскоп, аудио-визуелни помагала (касетофон, CD, видеорикордер), компјутерска технологија, фотокопир, ротохартија, маркери, стручна литература (учебници, книги, брошури, статии и др.) цртежи, дијаграми и табели.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Увидот во напредокот на знаењата, способностите и ставовите на учениците треба да биде планиран, систематски и перманентен. Истиот треба да се врши на различни начини (усно и писмено) со стручно подготвени инструменти. Наставникот треба да воведо портфолио за секој ученик, во кое ќе собира податоци за различни видови на активности, врз основа на кои ќе ја формира оценката.

За оценување на постигањата на учениците наставникот треба да изготви соодветни стандарди кои содржат каталог на знаења. Со овие стандарди треба да бидат запознати како учениците, така и нивните родители. Ваквиот приод во оценувањето многу ќе го поедностави и самооценувањето.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

6.1. Основни карактеристики на наставникот

Завршени студии по социологија

6.1. Стандарди за наставен кадар

Наставата по социологија ќе ја изведува: дипломиран социолог - завршени студии по социологија - наставна насока и задолжителна обука за оваа програма.

6.2. Стандарди за простор и опрема

Се препорачува наставата по социологија да се изведува во училница опремена со следната училишна инфраструктура:

- вообичаен инвентар: клупи, столчиња, табла;
- графоскоп, видео и ТВ приемник;
- пристап до Интернет;
- стручна литература;
- фотокопир;
- простор за чување на книгите и наставните помагала.

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: 5. 01. 2002 година

7.1. Состав на работната група:

1. Д-р Марија Ташева, професор на Институтот за социологија, Филозофски факултет - Скопје
2. Слободанка Ристевска, социолог, самостоен педагошки советник - Битола
3. Виолета Вуковиќ, наставник по социологија во ДУСО "Браќа Миладиновци" - Скопје

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 01.09.2002 година

9. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА ЗА СОЦИОЛОГИЈА

Наставната програма за социологија ја одобри (донесе):

_____ со решение бр. _____ од _____ година.

Норматив за простор и опрема на училница во која ќе се реализира наставната програма по наставниот предмет Социологија

За успешна реализација на наставната програма по социологија потребни се соодветни училнички простор и наставни сретства.

1. Училнички простор

Според педагошките и ерголошките критериуми за нормално изведување на наставата со паралелка од 30-35 ученици, потребна е училница со површина од околу $50 m^2$, чии димензии се $7,3 \times 6,1 m$.

2. Просторија за наставникот и наставните сретства

Доколку во училиштето има медиотека во која се сместени аудио-визуелните средства и наставно-работниот материјал ваквата просторија не е неопходно потребна.

3. Училнички инвентар

Од училничкиот инвентар потребни се:

- работни маси: индивидуални 35 или за по двајца 17;
- столчиња: 35;
- маса и стол за наставникот.

4. Помошни средства

- **Училишна табла 200 x 120 cm**

Од хигиенско-здравствен аспект овие димензии се најприкладни. Поголемите табли апсорбираат поголема количина светлина што влијае на намалувањето на осветленоста на целата училница. Исто така, заради психо-физичките особености на видниот апарат таблата треба да биде обоена зелено. Висината на таблата (поточно нејзиниот долен раб) треба да биде на 90 cm од подот. Буквите што се пишуваат со креда треба да бидат со висина од 66 mm, а ширина 7 mm за да се препознаваат и од последната, најоддалечена клупа.

- **Табла за апликации (фланелограф) 145 x 110 cm**

Овој вид на табла ќе се употребува за демонстрирање на апликативен материјал.
Количина: 1 парче.

- **Визуелна табла - експограф - (пано)**

(нема посебни димензии)

Ќе се употребува за прикажување на илустративен тематски материјал за подолго време.
Количина: 2 парчиња.

- **Шкафови и витрини**

Ќе служат за чување на наставно-работни сретства.

Количина: 2 шкафови + 2 витрини

- **Завеси за затемнување**

Количина: по потреба.

5. Наставни средства

5.1. Демонстративни наставни средства

Овие средства имаат голема примена во наставата по социологија. Најголемиот дел од нив ги одбира самиот наставник од широката палета графичка комуникација. Со помош на графичко-симболичките системи може на многу економичен, ефикасен и едноставен начин да се регистрираат, пратат и изучуваат разни податоци, состојби, појави и процеси од општественото живеење, но и да се развиваат: мислењето, заклучувањето и креативноста на учениците.

5.1.1. Слики

Зборот слика има широко значење подразбира фотографии, илустрации со голем формат или транспарентни слики. За да го носат атрибутот наставни слики тие треба да задоволуваат одредени критериуми: идеја и мотив, боја и визуелна димензија. Навистина сликата може да замени десет илјади зборови, но сепак јазикот на сликата не е доволен сам по себе.

Во наставата по социологија потребни се следниве видови на слики:

- **Тематски ѕидни слики**
Група од неколку слики кои постапно илустрираат појава или настан.
- **Транспарентни слики**
Специјално изработени слики што се проектираат со графоскоп на графо или термофолија.
- **Плаќаши**
Едноставни, конкретни и привлечни илустрации со факти или настани наменети да привлечат внимание на главната идеја.
- **Карикашури**
Претставуваат најекономични шифри што можат да се замислат. Се прикажуваат личности, ситуации, појави кои посматрачот на сопствен начин ја дополнуваат или толкуваат. Пример: особини на поедини личности, народи, настани и слично.
- **Ситијови**
Тоа се вид на карикатури или графички стилизовани илустрации.
- **Фотографији - албуми**
репродукција на случувањата, настаните и ликовите од стварноста.

- **Теми, табели, графони и дијаграми**
Сликовито прикажување на квантитативните показатели.
- **Фотокопиран материјал**
Важни документи, обрасци и друг редок или недостапен материјал.

5.1.2. Диорама

Макета која релано претставува некоја природна ситуација. Тоа е тродимензионална сцена со произволна големина и облик (природна, смалена или зголемена големина).

5.1.3. Фолиошека

Специјална папка во која се чуваат фолиите за графоскоп.

5.1.4. Видео и аудио касети

- видео касети со: уметнички филмови, инсерти од филмови и наставни филмови
- аудио касети

5.2. Наставноработни средства

Во оваа група на средства спаѓаат:

- учебници по социологија од домашни и странски автори
- прирачници
- социолошка литература
- социолошка периодика
- списанија
- социолошки речник
- социолошки лексикон
- социолошка енциклопедија

6. Помошна техника

- графоскоп
- проекционо платно
- видеорекодер
- телевизор
- компјутер со печатар и скенер
- фотокопир

7. Книжна галантерија

- Термофолии, маркери, фломастери, ротохартија, кредити во боја, компјутерска хартија, креп трака, самолеплива хартија во боја.